

3. *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень* / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир. 2006. 320 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf> (дата звернення: 10.04.2022).

4. Осадча А. В. Роль сучасного кінематографа у вихованні дітей. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2021» : XXIII Всеукраїнська наукова конференція молодих учених*. Черкаси. 2021. С. 416-417. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/5268/> (дата звернення: 09.04.2022).

5. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. К. : Кондор, 2011. 469 с.

6. Харченко Н. В. Підлітки: від дитинства до дорослості. *Шкільний світ*. №18 (794). Київ. 2018. С. 13-18. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/185263296.pdf> (дата звернення: 11.04.2022).

Катерина Кузьма,
магістрантка освітньої програми «Соціальна педагогіка»
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
Галина Лещук
доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

У статті схарактеризовані види насильства, розкриті основні завдання соціально-педагогічної роботи з профілактики насильства щодо дітей. Висвітлені та охарактеризовані види профілактики у соціально-педагогічній роботі з дітьми.

Ключові слова: *соціально-педагогічна робота, профілактика, насильство, діти, соціальний педагог.*

На жаль, проблема насильства щодо дітей існувала та існує багато років серед різних релігій та культур. Жорстокі та принизливі покарання, нехтування потребами та недбалість, різні форми насильства щодо дітей відомі зі стародавніх часів. Сучасні відомості про вплив та масштаби насильства щодо дітей засвідчують, що і зараз це дуже серйозна та вагома проблема для суспільства.

Довгий час проблема насильства щодо дітей вважалася засторогою усталених звичаїв та традицій виховання підростаючого покоління, і

залишилися поза сферою соціально-педагогічного впливу. При цьому третина дітей в Україні щороку спостерігають акти насильства. Діти, які зазнали знущань, у шість разів частіше намагаються покінчити життя самогубством, 50% з них схильні до шкідливих звичок: зловживань наркотиками та алкоголем [4]. Проблема полягає у тому, щоб запобігти насильству серед дітей.

Мета статті полягає у обґрунтуванні актуальності соціально-педагогічної роботи з профілактики насильства щодо дітей.

Виклад основного матеріалу. Для нормального та повноцінного розвитку дитині важливо бачити перед собою здорову модель поведінки батьків, щоб в сім'ї панувала атмосфера турботи та уваги. Насильницькі дії варто розділяти за характером на: фізичні, емоційні (психологічні), сексуальні, економічні [3, с. 653-655].

До фізичного насильства відноситься травмування, завдання тілесних ушкоджень, застосування фізичної сили, фізичне покарання.

Емоційне (психологічне) насильство полягає в нанесенні душевних травм та погіршенні шкоди психіці дитини. Саме цей вид насильства найчастіше буває важко розпізнати й ідентифікувати внаслідок того, що очевидні його ознаки є латентними, але наслідки можуть бути надзвичайно важкими і незворотними.

Сексуальне насильство полягає в примушенні людини до дій із сексуальним підтекстом задля отримання сексуального задоволення. Також сексуальне насильство розглядається як поєднання фізичного та психологічного насильства, результатом якого є погіршення фізичного здоров'я, почуття розгубленості, дратівливість, стрес, депресія.

Економічне насильство включає відсутність належного забезпечення основних потреб людини в їжі, в одязі, житлі, обмеження у коштах або зловживання чужими коштами чи майном.

Слід зазначити, що соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей повинна мати системний характер. Дії та вчинки всіх учасників соціально-педагогічної профілактики мають бути спрямовані на зміну поведінки особистості, обставин, в яких вона перебуває, прийняття, правильних рішень щодо цих обставин, захист гідності. Під час здійснення профілактичної соціально-педагогічної роботи з дітьми, які зазнали насильства, у закладах освіти необхідно формувати культуру толерантності, гуманний світогляд, плекати лояльні стосунки як в сім'ї, так і в соціумі загалом [2, с. 82].

Основні завдання соціально-педагогічної роботи з профілактики насильства полягають у наступному [5, с. 45]:

- підвищення ефективності превентивних програм (профілактичної роботи) серед батьків та учнів з метою запобігання насильству щодо дітей;
- удосконалення процедур щодо виявлення дітей, які потерпіли від сексуальної експлуатації, інших форм жорстокого поводження з ними;
- забезпечення ефективного функціонування системи захисту дітей від насильства, проведення відповідної профілактичної роботи.

Розрізняють первинну, вторинну та третинну профілактики насильства щодо неповнолітніх [1, с. 150-152]. Оскільки дитина проводить тривалий час у навчально-виховному закладі, то постає питання здійснення насамперед первинної профілактики у формі інформаційно-просвітницьких заходів: тренінгів, лекцій, конкурсів. Мета первинної профілактики полягає у формуванні в дитини адаптивного, активного, високоідейного життєвого стилю поведінки, що забезпечує задоволення потреб, реалізацію прав і здійснення побажань.

До вторинної профілактики насильства щодо дітей відносимо заходи, спрямовані на раннє виявлення ситуацій, які можуть спровокувати появи насильства щодо неповнолітніх; подолання, виявлення та усунення факторів, що сприяють скоєнню насильства конкретними особами. Вторинна профілактика насильства передбачає зміну ставлення дитини як до оточення, так і до себе, формування відповідного досвіду поведінки у ситуаціях, що можуть призвести до насильства, при цьому профілактика неприпустимого поводження з дітьми можлива лише у поєднанні функцій покарання кривдників, соціальної підтримки родини та психологічної роботи з усіма учасниками насильницьких стосунків: кривдниками та постраждалими.

Третинна профілактика має за мету реабілітацію, терапію й інтеграцію в суспільство дітей, які постраждали від насильства; включає засоби втручання після здійснення насильницьких дій, спрямовані на запобігання повторенню жорстокої поведінки агресора.

Загалом соціально-педагогічна профілактична робота з дітьми, які зазнали насильства може здійснюватися як на особистісному, сімейному так і соціальному рівнях.

Висновки. Отже, соціально-педагогічна робота являється ефективним інструментом профілактики насильства щодо дітей, оскільки спрямована запобігання насильницьких дій, які можуть призводити до важких наслідків.

Список використаних джерел

1. Веретенко І. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей. *Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей.* 2014. 802 с.
2. Войтова Л. В. Соціально-педагогічна робота щодо профілактики насильства над дітьми в сім'ї. *Соціальна педагогіка : теорія та практика.* 2013. № 1. 94 с.
3. Заредінова Е. Профілактика насильства серед підлітків як соціально-педагогічна проблема. *Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей.* 2014. 802 с.
4. Насильство в сім'ї. Його прояви, наслідки, захист та профілактика. ЦПМСД. №7. м. Миколаїв. URL: <https://cpmsd7.lic.org.ua/novyny/nasylstvo-v-sim-yi-jogo-proyavy-naslidky-zahyst-ta-profilaktyka/> (дата звернення: 15.05.2023).

5. Юрків Я. І. Діяльність соціального педагога з попередження насильства в сім'ї. *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2013. № 3. 110 с.

Олена Купенко

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, політології
та соціокультурних технологій
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна

Олена Пехота

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту освіти і педагогіки вищої школи
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
м. Хмельницький, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТА ВТІЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ПРОФЕСІОНАЛУ

Обґрунтовується актуальність поняття «технології соціальної роботи» на фоні розбудови системи надання соціальних послуг в Україні. Технології соціальної роботи пропонується розглядати як засіб розвитку та втілення індивідуальності професіоналу. Запропонована класифікація технології соціальної роботи на підставі (1) нормативно-правової бази соціальних послуг, а також (2) тенденції професіоналізації соціальної роботи.

***Ключові слова:** стандарт соціальної послуги, технології соціальної роботи, освітня програма, освітній компонент, професіонал соціальної роботи, індивідуальність професіонала, класифікація технологій соціальної роботи.*

У змісті професійної освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» застосовується поняття «технології соціальної роботи». Однак, у сучасній українській нормативно-правовій базі (Закон України «Про соціальні послуги» [1], державні стандарти соціальних послуг) таке поняття відсутнє. Виходячи із цього актуальним представляється питання щодо доцільності освітніх компонентів, присвячених технологіям соціальної роботи.

У міжнародному досвіді поняття «технології соціальної роботи» використовується переважно у контексті застосування інформаційних технологій. З іншого боку, українська педагогічна традиція зберігає це поняття у змісті професійної освіти в ширшому розумінні. Аналіз 20 освітніх програм спеціальності 231 «Соціальна робота» бакалаврського рівня вищої освіти на сайті Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [2] (станом на травень 2023 року) засвідчує, що 16 із них